

מבוא לרטוריקה Introduction to Rhetoric

סמסטר א' תשפ"א

יום א', 14-12

מרצה: ד"ר ננה אריאל nana.ariel@gmail.com

עוזר הוראה: גיא שרמן guysherz@gmail.com

שעת קבלה בתיאום מראש

הרטוריקה, תורת הדיבור והשכנוע, מלווה את חיי היומיום ואת העולם החברתי והפוליטי מימי יוון ורומא העתיקות ועד ימינו. מה עומד ביסוד תשוקתם של בני אדם להשפיע באמצעות השפה? מהו שכנוע, ומה בינו לבין אמת, מוסר וחברה? הקורס מציג גישות שונות להבנת תכליתה של הרטוריקה, מעלותיה, והסכנות הטמונות בה, מהסופיסטים של יוון העתיקה ועד עולם תקשורת ההמונים של המאה ה-21. הקורס פותח ברטוריקה הקלאסית, ממשיך בהצגת מרכיבי הרטוריקה הראשיים וישומיהם, ומסיים בבחינת הרטוריקה בתוך הקשרים רחבים של מדיום, ז'אנר, חברה ומשטר. הרטוריקה מוצגת בקורס כתורה בין-תחומית עשירה, הממוקמת בצומת בין דיסציפלינות: פילוסופיה, סוציולוגיה, לשון, ספרות, תקשורת, מדע המדינה ומחקר תרבות.

ידע ומיומנויות הנרכשים בקורס:

- הכרות בסיסית עם ההיסטוריה והתיאוריה של הרטוריקה
- הכרת טקסטים מכוננים בתחום הרטוריקה
- הכרת מונחי יסוד בתחום הרטוריקה
- מיומנויות של פרשנות רטורית של טקסטים

דרישות

1. צפייה בסרטוני השיעורים ומענה על שאלות מדי שבוע – בהתאם להנחיות שינתנו.
2. נוכחות והשתתפות במפגשי אונליין יחודיים בקבוצות קטנות.
3. קריאה שוטפת של טקסטים – יש לקרוא את הטקסטים המיועדים לשיעור לפני מועד השיעור.
4. בחינת בית. שאלות בקיאות ודיון בטקסט שלא נלמד לפי גישות ושאלות שנלמדו במהלך הקורס.
5. מבנה הציון – 90% בחינת בית, 10% השתתפות

כללים נוספים

1. אין לעשות כל שימוש בטלפונים במהלך השיעורים מלבד שימוש יזום לבקשת המרצה.
- ניתן להשתמש במחשבים אך ורק לענייני השיעור. נא להקפיד על כלל זה לאורך הסמסטר.
2. ניתן ליצור קשר דרך המייל עם המרצה ועם עוזר ההוראה בכל שלב במהלך הסמסטר וניתן לקבוע פגישה אישית בתיאום מראש. אל תהססו לשתף אותנו בבעיות ובתובנות שלכם.
3. התכנית נתונה לשינויים. יש לעקוב באופן שוטף אחר ההודעות באתר.

תכנית המפגשים

מפגש 1 [18.10] – בזום
מבוא: רטוריקה בכל מקום

חלק א: רגעי מפתח ברטוריקה הקלאסית

הבעיות והשאלות היסודיות שמלוות את המחשבה
על הרטוריקה מהפצתה ביוון במאה החמישית
לפני הספירה ועד פריחתה ברומא העתיקה, סוגיות
שממשיכות לעמוד בלב סדר היום הציבורי עד
היום.

מפגש 2 [25.10]
רטוריקה ואתיקה: מהסופיסטים לאפלטון

קריאה: אפלטון, "גורגיאס", מתוך *כתבי אפלטון*, כרך ראשון, תרגום: יוסף ג. ליבס, ירושלים ותל-
אביב: שוקן, 1979. עמודים 278-305.
מושגים: סופיסטים, פולמוס, דמגוגיה, דיאלקטיקה

מפגש 3 [1.11]
"רטוריקה טובה", "רטוריקה רעה": מאפלטון לאריסטו

קריאה: 1. אפלטון, *פיידרוס*, תרגום: מרגלית פינקלברג, תל אביב: חרגול ועם עובד, 2009. עמודים
71-82, 90-104.
2. גורגיאס, *שבחי הלנה*

מושגים: אפיסטמה (ידיעה), דוקסה (סברה), פנייה לאבסורד (reductio ad absurdum), כשלים
רטוריים

מפגש 4 [8.11]

תורת הרטוריקה של אריסטו

קריאה: 1. אריסטו, *רטוריקה*, תרגום: גבריאל צורן, תל-אביב: ספרית הפועלים, 2002. ספר ראשון, פרקים א-ג, עמודים 47-57.

2. שייקספיר, נאום מרקוס אנטוניוס מתוך *יוליוס קיסר*, 1599 ≈

מושגים: אתר טיעון (topos), מרכיבי הרטוריקה: אתוס, פתוס, לוגוס, סוגי הנאום: דליברטיבי, אפידיקטי, משפטי

מפגש 5 [15.11]

מדריך לנאום הצעיר – קיקרו וקווינטילינוס

קריאה:

1. Cicero, *De inventione*, Translation: H. M. Hubbell, Cambridge MA: Harvard University Press, 1976. Book 1, sections 1-9
2. Quintilianus, *Institutio Oratoria*, Translation: H. E. Butler. Book II, section 15.

מושגים: חמשת חלקי הנאום – המצאה (inventio), ארגון (dispositio), סגנון (elocutio), זכירה (memoria), מסירה (pronuntiatio/actio)

חלק ב: רטוריקה בפעולה

מרכיביו של מרחב הפעולה הרטורי (מה שנאמר, מי שמדבר, מי שמדברים אליו), כפי שהם מופיעים בספרה הציבורית המודרנית ומפוענחים על ידי הוגים מודרניים.

מפגש 6-7 [22.11, 29.11]

לוגוס: אומנות העלאת הטיעונים

קריאה:

Chaim Perelman, *The Realm of Rhetoric*. Notre Dame: University of Notre-Dame Press, 1982. Chapters 1-2, pp. 1-20.

צפייה: מערכון המכשפה, מתוך "מונטי פייתון והגביע הקדוש"

מושגים: הרטוריקה החדשה, טיעון, הנחות, סילוגיזם, אנטיממה, ארגומנטציה.

מפגש 8 [6.12]

אתוס: בעיית הסמכות והצגת העצמי

קריאה: ארווינג גופמן, *הצגת האני בחיי היומיום*. תל אביב: רשפים 1989. עמודים 13-28.

מושגים: אתוס מוקדם, דרמטיזם (לפי קנת' בורק), פניה לסמכות (argumentum ad verecundiam), ארגומנטום אד הומינמ (argumentum ad hominem), אתוס קולקטיבי.

13.12 – חופש חנוכה

מפגש 9 [20.12]

פתוס: בינסובייקטיביות ורגש

קריאה+צפיה: קינת דוד על יהונתן (שמואל ב', פרק א')

צ'ארלי צ'אפלין, שני נאומים מתוך *הדיקטטור הגדול*, 1940

מרטין לותר קינג, *יש לי חלום*, 1963

מושגים: קהל פרטיקולרי וקהל אוניברסלי, דיאלוגיזם, לשון פיגורטיבית, אנפורה (anaphora), תפיסת הרצון הטוב (captatio benevolentiae), פנייה לרגש ההמון (argumentum ad populum), איום בכוח (argumentum ad baculum)

חלק ג: רטוריקה בהקשר

ההקשרים שדרכם הרטוריקה מופיעה (ז'אנר, מדיום, הקשר תרבותי ופוליטי); השפעתם על אפני פעולתה של הרטוריקה ועל פיענוחה.

מפגש 10 [27.12]

ז'אנרים וקונבנציות של שיח

קריאה: 1. מיכאיל בחטין, "בעיית הז'אנרים של השיח". *כתבים מאוחרים: פילוסופיה, שפה, תרבות*.

תרגום: סרגיי סנדלר. תל אביב: רסלינג, 2008. 45-96.

2. ג'ונתן סוויפט, *הצעה צנועה*, 1729.

מושגים: ז'אנרים, קונבנציות, אינטרטקסטואליות, אלגוריה, סאטירה, פרודיה

מפגש 11 [3.1] רטוריקה ומדיום

קריאה: 1. מרשל מקלוהן, "המדיום הוא המסר". בתוך: דן כספי (עורך), *תקשורת המונים – מקראה*. האוניברסיטה הפתוחה, 1995, 26-35.

2. רולאן בארת, "הרטוריקה של הדימוי". בתוך: ת. ליבס, ו.מ. טלמון (עורכות), *תקשורת כתובות*. מקראה חלק א'. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2014, 336-348.

מושגים: "המדיום הוא המסר", מסמן ומסומן, דנוטציה וקונוטציה, פוליסמיות

מפגש 12 [10.1] סיכום. רטוריקה ודמגוגיה בראשית המאה ה-21

צפייה: תתפרסם בהמשך

מפגש 13 [17.1]

משחק ברטוריקה – מפגש מקוון

נפגש במשחק קבוצתי מקוון שבו תוכלו לתרגל רעיונות ומושגים לקראת המבחן. יש להירשם מראש בקישור שישלח ולהיערך עם מחשב ואוזניות, לפי ההנחיות.